

PRIMELE CĂRȚI DE MATEMATICĂ ROMÂNEȘTI

Profesor Florea Adrian
Școala Gimnazială „Avram Iancu”
București

Printre primele cărți de matematică scrise în limba română la noi în țară, este o carte de aritmetică apărută în anul 1795, scrisă de Matei Millo Spătar.

Titlul acestei cărți este “ *Aritmetica, arătare pentru pravilele întâe pentru cele de alte feluri, prefacere a celor mari în mai mici și a celor mici în mai mari, ca povățuiri în toate pravilele.*” În prefața cărții se menționează că este prima carte în limba română din Moldova. În primul paragraf se dă și o definiție: “Arithmetica este o parti de mathematici, carele învață a ceti numărul și cuprinderea sumilor, arată pravili lesnitoare cum trebuie a urma la toate trebuințele ce prin număr vor curge.”

Matei Millo Spătar

Numerele erau scrise folosind “țifre arăpești” și se foloseau

denumirile: “unile”, “zecile”, “sutile”, “un milion”, “zece milion”, “dilion”, “trilion”, “patrulion”, “nulă”. Pentru adunare se folosea cuvântul “cinuire” (“a cinui”), pentru scădere “rămășeață”, pentru înmulțire “a cislui”, “înmulțare”, “tablața lui Pithagora”.

Prima carte de geometrie tipărită în limba română a fost o traducere a renumitei geometrii a lui Legendre, intitulată *Elemente de geometrie* după Legendre.

Autorul traducerii nu este scris, dar azi se știe că el este Petrache Poenaru. Aceeași geometrie, cu modificări aduse de către Blanchet, a fost scoasă din nou în 1865, 1868 și 1873 de către I.M. Râureanu și E.A. Angelescu.

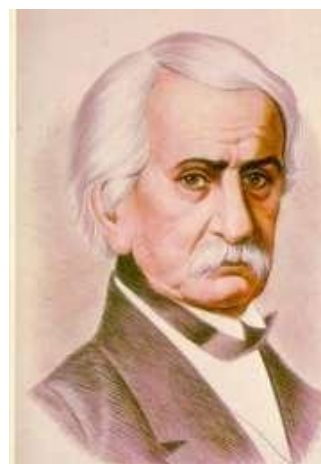
Petrache Poenaru
(1799-1875)

Petrache Poenaru a fost elev al lui Gheorghe Lazăr, a studiat științele și ingineria în străinătate aproape 8 ani, apoi student la Politehnica din Viena, la Școala Politehnică din Paris, a lucrat la harta Franței și a făcut excursii științifice în Anglia. În 1832 vine în țară și este numit profesor de geometrie și fizică la Colegiul Sf. Sava, iar după puțin timp Director al Școlii Naționale și al Colegiului Sf.

Sava din București. În cartea sa găsim foarte mulți termeni de matematică generală (ex. *Axiomă*, *proprietate*, *rezon*, adică adevăr matematic, *teoremă*, etc.)

A doua geometrie apărută în limba română este a lui Gheorghe Asachi, intitulată *Elemente de matematică*, de Aga G. Asachi. Aici găsim termenii *dislegare* (demonstrație), *supoziție* (presupunere), *centezimală*, etc.

A treia geometrie, a apărut la un an după aceea a lui Asachi, se numește *Geometria practică*. Autorul nu este precizat, însă s-a stabilit că acesta este Alexe Marin. El a fost elev al Colegiului din București, apoi profesor la Slatina, la Craiova și București. A fost bursier pentru studii fizico-chimice în străinătate și apoi profesor la Universitatea de Chimie. El a mai tipărit o aritmetică sub numele de *Convorbiri despre mecanică*. După aceste trei geometrii amintite, nu s-au mai tipărit altele în românește până în anul 1852.

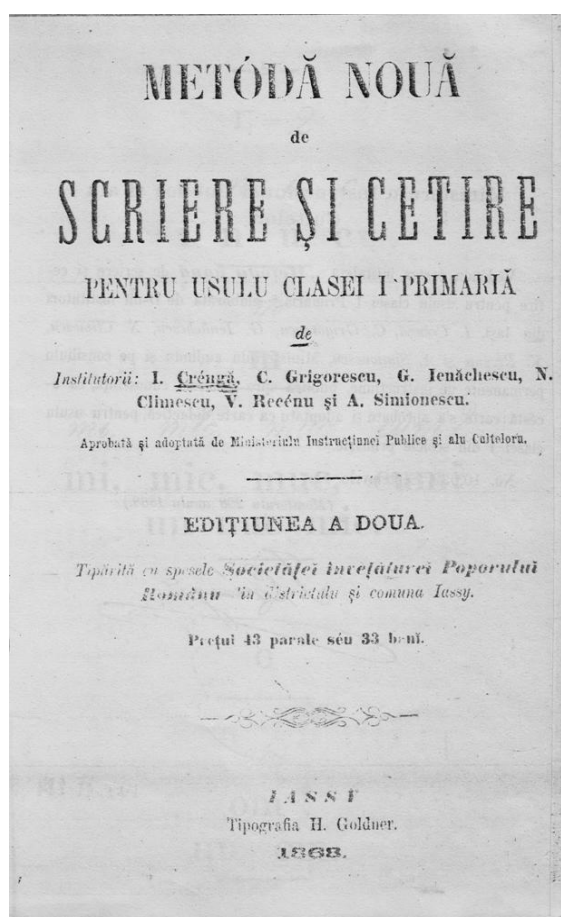
Gheorghe Asachi
(1788 - 1869)

Ion Creangă, (1837 - 1889)

Petrache Poenaru (1799-1875)

Pedagog iluminist român. A fost elev al dascălului grec C. Vardalah și al lui Gh. Lazăr. A participat la răscoala lui Tudor Vladimirescu, ca secretar și om de încredere al acestuia. Între 1822 și 1824 a studiat la Viena filologia, apoi Școala politehnică la Viena și Paris. Întors în țară la începutul anului 1832, a fost numit profesor la școala Sf. Sava, apoi director al Eforiei școlilor naționale, funcție pe care a deținut-o până în 1848, aducând o contribuție decisivă la organizarea învățământului național la orașe și sate. Membru al Academiei Române (1870), președinte al Societății pentru învățătura poporului român (1872). A publicat "Elemente de geometrie după Legendre" (1837), "Vocabular franțezo-românesc" (2 vol., 1840-1841, în colaborare cu Fl. Aron și G. Hill), "Elemente de algebră după Appeltauer" (1841). În timpul studiilor la Paris, Petrache Poenaru a inventat tocul rezervor; invenția a fost brevetată de guvernul francez în mai 1827 sub titlul „plume portable sans fin, qui s'alimente elle-même avec de l'encre” (Condeiul portăreț fără sfârșit, alimentându-se însuși cu cerneală).

Coperta abecedarului lui Creangă,
din anul 1868

Bibliografie

MIHAILEANU, N., *Istoria matematicii. Antichitatea, Evul mediu, Renașterea*, Editura enciclopedică română, București, 1974.

MARCUS, S., *Din gândirea matematică românească*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1975.

MARCUS, S., *Semne despre semne*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1979.

STEINHAUS, H., *Caleidoscop matematic*, Editura tehnică, București, 1961.

VODA, V, Gh., *Surprize în matematica elementară*, Editura Albatros, București, 1981.